

Din politiska motståndare – en euroman kristofob etnosadist?

Kreativ användning av ordböcker kan förse den verbalt skrupelfria med uttryck för pseudodiagnoser, färdiga att användas som etiketteringsvapen mot politiska motståndare.

Foto: Colourbox

I en debattartikel i Financial Times (den 3 augusti 2010) beskrevs Venezuelas president Hugo Chavez som företrädare för en »narcissistisk-leninistisk« retorik. Detta torde vara det senaste exemplet på en allt mer utbredd metod att karakterisera personer i samhällsdebatten med hjälp av psykiatiserande begrepp. Metoden kan spåras tillbaka till Lenin, som använde »nekrofil« i en psykologisk-politisk betydelse för att kritisera religionen.

Särskilt populära just nu är kombinationer med »fobi«, det vill säga hänsyftningar på rädsla som inte är förnuftsstyrd. Nya tillskott i denna internationella flora som ännu inte uppmärksammats i svensk debatt är bland annat det danska »eurofobi« som beteckning för en »sjuklig eller ogrundad rädsla för europeiskt valutasamarbete«. En politiker med motsatt hållning kan kallas »euroman«, det vill säga »girigbuk, ansluten till det europeiska valutasamarbetet«. I USA används begreppet »terrorfobi« i två betydelser, antingen som irrationell rädsla för terrorism eller som den stämning som motiverar USA:s nationella säkerhetspolitik sedan den 11 september 2001. Högern i England och USA har börjat använda termen »etnomasochism« för att pådyvla meningsmotståndare en hållning vars kärna anses innebära att den egna kulturen nedvärderas och alla andra framhålls som mycket bättre. Nedvärderande hållning mot andra folk och kulturer kallas på motsvarande sätt »etnosadism«.

Metoden att psykiatisera det politiska språket har vida utvecklingsmöjligheter. Skatteverket skulle kunna hävda att skattesmitare drabbats av »taxofreni« på grund av deras djupt kluvna och personlighetsgenomgripande hållning till skatter. Sannolikt skulle det vara effektivt för indrivningen av undanhållen skatt att få taxofrena klassade som otillräkneliga och ställda under förvaltare.

I försvarsdebatten skulle hökarna kunna börja psykologiska operationer genom att tillvita sina motståndare »civil demens« i syfte att peka på en förment oförmåga att orientera sig i omvärlden och reagera adekvat på militära hot. Politiker som distanserat sig från folket skulle kunna påstås lida av »folkofobi«. Här skulle dock språkliga purister genast invända att det i så fall borde heta »demofobi« (av grekiskans »demos« för »folk«), men en sådan markering skulle bara avslöja dem själva som verkliga »messerschmittar«. Den som är eller tror sig vara »alldeles normal« skulle kunna pådyvlas »normalism«.

Sovjetpsykiatri berikade på sin tid den diagnostiska terminologin med »skennormalism« för synbarligen »normala« personer, vars verkliga störning

ar vore möjliga att påvisa först vid omfattande psykiatrisk undersökning. En »rättspatetiker« skulle kunna definieras som en person med ett emotionellt överspänt intresse för rättvisa i andras sak. Motsvarande överintresse i egen sak har redan etiketterats hos rättshaverister.

Hos ideella organisationer och statliga myndigheter finns naturligtvis ett antal »relevantiker« som lider av »relevantiasis« (ett emotionellt översvallande, driftstyrt behov att personligen manifesteras sin existentiella relevans i samtidsfrågor). Relevantikern kan bli samhällsfarlig om hon eller han tror sig ha en historisk mission att konfrontera andra människor eller allvarliga samtidsproblem. »Klientiasis« kan beteckna en klådaktig drift hos exempelvis socialarbetare att förstå klienten; tillståndet synes bli förvärrat vid närkontakt. Med en snegling på buddhistisk terminologi skulle man kunna peka på »karmafobi« (rädsla att ta konsekvenserna av egna handlingar) som en västerländsk pandemi.

Psykiatiseringen av det politiska språket är en del av en grundläggande nedvärdering av motståndaren. En samtalsrelation ersätts av en objektrelation, där man etiketterar någon med pseudodiagnoser. Verklig dialog ersätts av förment diagnos. Resultatet – eller det dolda syftet – blir en markering att ingen behöver föra en seriös dialog med den som har en fobi eller en liknande tankestörning. Argumentationen förs »ad hominem« (mot människan). Motståndaren anses inte vara mottaglig för förnuftsargument. Han eller hon kanske hellre borde underkastas psykiatrisk vård eller åtminstone en konsultation.

Psykiatiseringen av det politiska språket förstärker hållningen att psykiska sjukdomar skulle vara förklenande. Den medför dessutom att de egentliga psykiska sjukdomstillstånden och störningarna inte behandlas med full respekt.

Psykiatiseringen av det offentliga språket är inte något uttryck för en avsiktlig psykiatrisk expansionism. Snarare är det så att psykiatri tappat kontrollen över allt mer av sin professionella terminologi. »Ego« och »schizofreni« hör sedan länge hemma i vardagsspråket. »Psykopat« är i dag en så vida använd etikettering för exempelvis dominerande chefer att den vid rättspsykiatriska diagnoser har behövt ersättas med »antisocial personlighetsstörning«.

Hur ska man då motverka att en psykiatisering av det offentliga samtalet leder till språkförståelse? En medveten sanering av språkbuket kan skapa större klarhet och bättre respekt. I de fall det verkligen är fråga om en aggressiv kritik eller en oförsonlig hållning bör man hellre än »fobi« tala om »kritik« eller till och med »fientlighet«. Det markerar ett medvetet val av hållning hos motparten – inte en psykisk reaktion.

Den kände filosofiprofessorn Ingemar Hedenius, som med sin bok »Tro och vetande« (1949) gick till angrepp mot kristendomens sanningsanspråk, var förvisso kristendomskritisk eller till och med kristendomsfientlig, men han var inte »kristofob«.

Att motverka psykiatiseringen av det politiska språket är i sista hand en fråga om vanlig ordning och reda i debatten. Man bör undvika att etikettera motståndaren och i stället koncentrera sig på kritik och utbyte i sakfrågan.

Jonas Hartelius
författare